

Pachnica dębowa i kozioróg dębosz w Lesie Bielańskim

2019-11-14

W 2019 roku, zgodnie z obowiązującym planem ochrony rezerwatu, przeprowadzono monitoring pachnicy dębowej i kozioroga dębosza w rezerwacie przyrody Las Bielański. Plan ochrony rezerwatu jest jednocześnie planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 o tej samej nazwie, wyznaczonego na mocy prawa Unii Europejskiej.

Na objętym badaniami terenie stwierdzono 210 drzew zasiedlonych przez kozioroga oraz 236 drzew zasiedlonych przez pachnicę. W 50 drzewach odnotowano wspólne żerowiska pachnicy i kozioroga. Wyniki monitoringu są bardzo optymistyczne, gdyż na ich podstawie można uznać Las Bielański za najważniejsze stanowisko kozioroga dębosza w naszym województwie. Niemniej jednak sama ocena stanu ochrony tych gatunków wskazuje na dobry stan zachowania wyłącznie pachnicy. Stan ochrony kozioroga oceniono jako zły (U2), co wynika przede wszystkim ze zbyt małej liczby zasiedlonych drzew na 10 ha. Niekorzystnie wygląda też ocena jakości siedliska pachnicy, gdzie uzyskano ocenę niezadawalającą (U1). Główną przyczyną tego faktu jest zbyt mała liczba drzew dziuplastych i grubych drzew dziuplastych w przeliczeniu na 1 ha. Przy analizowaniu wyników monitoringu należy jednak mieć na uwadze, że wskaźniki oceny jakości siedliska są niezbyt dobrze dostosowane do oceny stanu populacji tych gatunków w lasach, natomiast znacznie lepiej waloryzują aleje drzew i drzewa w dolinach rzecznych, charakteryzujące się mniejszym udziałem podszytu i podrostu oraz mniejszym zwarciem drzewostanu.

Perspektywy zachowania obu gatunków w Lesie Bielańskim są bardzo dobre. W skali całego rezerwatu obecnie rośnie około 300 dębów, o obwodach pni pomiędzy 100 a 250 cm, które za kilkanaście, kilkadziesiąt lat będą stanowiły potencjalne siedlisko tych gatunków. Istnieje także spory zasób drzew dziuplastych z próchnowiskami, których zasiedlenie wydaje się być tylko kwestią czasu. Jednak z uwagi na specyfikę wynikającą z położenia rezerwatu w otoczeniu aglomeracji miejskiej (wrażliwość siedliska, ograniczony przebieg procesów naturalnych) niezbędne jest wsparcie człowieka, szczególnie dla ochrony kozioroga dębosza, którego obecność w Lesie Bielańskim jest swoistym ewenementem. Dlatego też planowane jest rozpoczęcie działań zmierzających do poprawy warunków siedliskowych dla tego gatunku. W pierwszej kolejności odslaniane będą pnie dębów niezasiedlonych, co otworzy możliwość zakładania nowych metapopulacji kozioroga. Odslaniane będą także pnie drzew zasiedlonych, aby jak najdłużej utrzymać istnienie populacji w obecnych lokalizacjach. W tym celu usuwane będą głównie podszyty grabowe wokół indywidualnie wybranych drzew, stopniowo przez kilka kolejnych lat, aby nie dopuścić do pogorszenia stanu siedliska.

Kozioróg dębosz żyje wyłącznie na żywych osobnikach dębów – szypułkowego i rzadziej bezszypułkowego. Dorosłe owady pojawiają się w drugiej połowie maja i widzimy je w środowisku nawet do pierwszych dni sierpnia. Chrząższe są aktywne wieczorem i po zmierzchu, stąd w ciągu dnia trudno jest je zaobserwować. Typowym siedliskiem życia kozioroga dębosza są widne lasy dębowe lub mieszane z dużym udziałem dębów. Istotne jest, aby drzewostan był mało zwarty, bez gęstego podszytu i podrostu. Ponieważ w kraju mało jest takich optymalnych miejsc, kozioroga spotykamy w siedliskach zastępczych, jakimi mogą być parki, aleje przydrożne czy też aleje dębów w dolinach nadrzecznych. Kozioróg zazwyczaj zasiedla wiekowe drzewa dobrze nasłonecznione, o pierśnicy powyżej 70 cm, jednak zdarza się że wybiera drzewa młodsze o mniejszym obwodzie. Istotne jest, aby miały grubą, spękaną korę.

Osobniki pachnicy dębowej, zarówno dorosłe jak i larwy, zasiedlają drzewa z próchnowiskami w dziuplach lub pęknięciach drzew. Rozwój larwalny trwa zazwyczaj 3 – 4 lata. Jest to związane z mało odżywczym materiałem jaki spożywa larwa – rozłożonym drewnem. Dorosłe osobniki opuszczają osłony poczwarkowe na początku lata – najczęściej pod koniec czerwca i w lipcu. Najchętniej przebywają w pobliżu rodzimej dziupli lub próchnowiska. Zlizują soki wyciekające ze zranionych pni drzew lub opadłych, dojrzałych owoców. Latają popołudniem, oddalając się od rodzimej dziupli na odległość zaledwie kilkudziesięciu metrów. Ponieważ pachnica dębowa jest związana z próchnowiskami w drzewach liściastych, typowym siedliskiem tego gatunku są lasy liściaste z dużym udziałem starodrzewu lub siedliska antropogenicznie przekształcone – zadrzewienia śródpolne, aleje przydrożne, pojedyncze, wiekowe drzewa rosnące w starych folwarkach, zabudowaniach podworskich, parkach i przy osadach ludzkich. Chrząższe wybierają najczęściej drzewa silnie nasłonecznione. Preferowane są lipy, dęby, olsze i ogławiane wierzby, ale zdarza się, że pachnica zasiedla sosny, a nawet gatunki pochodzenia obcego – robinie akacjową.

Monitoring pachnicy dębowej i kozioroga dębosza będzie w przyszłości powtarzany - w przypadku kozioroga co 5 lat, a pachnicy co 10 lat. Umożliwi to obserwację zmian, jakim podlega siedlisko tych owadów oraz ocenę skuteczności działań ochronnych realizowanych w rezerwacie.